Alina-Iuliana POPESCU
(cercetător independent)

Călătorie spre interiorul Poeziei și al Ființei. Transcendență și vizionarism: *În marea trecere* (1924), Lucian Blaga

Abstract: (Journey to the Center of the poetry and Being. Transcendence and Vision: *The Great Passage* (1924), Lucian Blaga) Strongly impressed by the expressionist tension, the blagian volume *The Great Passage* (1924) marks the establishment of an abyss between the meanings of the outer world and the level of inner feelings, the generator of the inevitable existential crisis. The romantic experience of seeking absolute communion is transformed into the poetry of Lucian Blaga (and, with him, to all interwar poetry) into the conflict of the world with consciousness, marked by deep metaphysical disturbances and anxiety. The poet is the one who is wearing the coat of the missionary, being the one who came in order to restore balance, by (eventually!) returning to the original space, avoiding the apocalypse. Through the necessary suspension of alterity and the promotion of an absolute language that communicates itself without necessarily communicating something (E. Coșeriu), Poetry thus becomes an authentic catalyst of universal harmony, restoring calm resorption.

Keywords: poetry, expressionism, transcendence, vision, metaphysical

Rezumat: Puternic amprentat de tensiunea expresionistă, volumul blagian *În marea trecere* (1924) marchează abisul dintre sensurile lumii exterioare și nivelurile trăirilor interioare, generator al inevitabilei crize existențiale. Experiența romantică a căutării comuniunii absolute se transformă, la Lucian Blaga (și, odată cu el, pentru întreaga poezie interbelică), în conflictul lumii cu conștiința, marcat de profunde tulburări și neliniști metafizice. Poetul este cel care îmbracă haina misionarului, al celui venit cu scopul de a reinstaura echilibrul și ordinea, prin (eventual!) întoarcerea spre originar, în evitarea instalării apocalipsei. Prin suspendarea necesară a alterității și prin promovarea unui limbaj absolut, care se comunică pe sine, fără a comunica neapărat ceva (E. Coșeriu), Poezia devine, astfel, un autentic catalizator al armoniei universale, reinstaurând un calm al resorbției.

Cuvinte-cheie: poezie, expresionism, transcendență, vizionarism, metafizic

Poezia își extrage seva din tărâmuri necunoscute, țâșnind, adesea neobișnuit, în lumea aceasta, și devenind modalitate superioară de cunoaștere și de autocunoaștere. Fiind, ea însăși, „o plăsmuire cosmoidală revelatorie" (Blaga 2011, 441), poezia devine „*o altă* lume, cu legile și normele ei specifice" (Cimpoi 2001, 25), în care sensurile lumii obișnuite sunt complet anulate, chiar dacă imaginile exterioare par să conducă spre o identitate înșelătoare: „Aici e casa mea. Dincolo soarele și grădina cu stupi./ Voi treceți pe drum, vă uitați printre gratii de poartă/ și așteptați să vorbesc./ [...] Dar amare foarte sunt toate cuvintele,/ de aceea – lăsați-mă/ să umblu mut printre voi/ să vă ies în cale cu ochii închiși" (*Către cititori*).

Venit dintr-o sferă înaltă a spiritului, limbajul poeziei este *limbaj absolut*, care nu comunică ceva anume, ci *se comunică* doar pe sine, suprapunându-se, la un anumit nivel, cu poezia însăși: „limbajul este într-adevăr poezie, însă numai limbajul considerat ca absolut; nu limbajul, ci limbajul absolut, dezlegat de celelalte subiecte, este identic cu poezia" (Coșeriu 1994, 162). Cu alte cuvinte, „limbajul poetic devine revelatoriu, prin

BDD-A31339
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:49:35 UTC)

însăși materia, configurația și structura sa" (Blaga 2011, 314), fiind limbajul originar, de la care derivă toate celelalte limbaje și care îl transformă pe creatorul de poezie în subiect absolut.

Parcurgând trepte diverse, dinspre lumină spre întuneric și, din nou, spre lumină, lumea poeziei lui Lucian Blaga este o lume *metaforică*, în care cuvintele încă mai păstrează fiorul metafizic al originilor, rămânând, însă, inaccesibile cunoașterii depline. Această *frână* în calea înțelegerii misterului, ca urmare a *cenzurii transcendente,* instaurată de Marele Anonim, este dată de *stilul* poetic, care își are esență divină și care *există* pentru a apăra poezia de asaltul vanitos al minții omenești: „stilul nu e alcătuit numai din petale vizibile; stilul posedă și rânduri-rânduri de sepale acoperite și un cotor de forme oarecum subteran și cu totul ascuns" (*Ibidem*, 15).

Cel de-al treilea volum blagian de poezie, publicat antum și intitulat grăitor *În marea trecere* (1924), stă sub semnul spaimei existențiale, care ia naștere ca urmare a sciziunii dintre eul poetic și lume. Natura își pierde armonia, iar omul nu se mai regăsește în interiorul ei. Experiența romantică a căutării comuniunii absolute se transformă în conflictul lumii cu conștiința, marcat de profunde tulburări și neliniști metafizice. Bucuria pură, cuprinsă în trăiri extatice, revărsate dincolo de cadrul strâmt al contingentului, se transformă în meditații tulburătoare asupra esenței vieții: „Tinere care mergi prin iarba schitului meu,/ mai este mult pân-apune soarele?// Vreau să-mi dau sufletul/ deodată cu şerpii striviţi în zori/ de ciomegele ciobanilor./ Nu m-am zvârcolit şi eu în pulbere ca ei?/ Nu m-am sfredelit şi eu în soare ca ei?// Viaţa mea a fost tot ce vrei,/ câteodată fiară,/ câteodată floare,/ câteodată clopot-ce se certa cu cerul" (*Călugărul bătrân îmi șoptește din prag*).

Abisul dintre sensurile lumii exterioare („Umbra lumii îmi trece peste inimă") și nivelul trăirilor interioare („aștept în prag răcoarea sfârșitului") se adâncește atât de mult, încât speranța salvatoare pare să o mai dețină doar poezia, devenită spațiu originar, botez christic al începutului și al sfârșitului („Vino, tinere,/ ia țărână în pumn/ și mi-o presară pe cap în loc de apă și vin./ Botează-mă cu pământ"). Opera de artă își arată, astfel, chipul său real de *cosmoid,* constituind un univers transcendental, guvernat, de cele mai multe ori, de o neînțeleasă, dar necesară tăcere, în care sufletul ostenit pare să își găsească odihnă: „Sânge fără răspuns,/ o, de-ar fi liniște, cât de bine s-ar auzi/ ciuta călcând prin moarte.// Tot mai departe șovăi pe drum -/ și, ca un ucigaș, ce-astupă cu năframa/ o gură învinsă,/ închid cu pumnul toate izvoarele,/ pentru totdeauna să tacă,/ să tacă//" (*În marea trecere*).

Spațiul poeziei deține elemente ușor recognoscibile, din copilăria poetului sau dintr-o altă viață a sa, care încă își mai păstrează intactă forma inițială, dar care, însă, și-au pierdut, pentru totdeauna, înțelesurile dintâi, aducând, în conștiința acestuia, greutatea părerilor de rău: „În apropiere e muntele meu, muntele iubit./ Înconjurat de lucruri bătrâne/ acoperite cu mușchi din zilele facerii,/ în seara cu cei șapte sori negri/ cari aduc întunericul bun,/ ar trebui să fiu mulțumit.// Liniște este destulă în cercul/ ce ține laolaltă doagele bolții.// Dar mi-aduc aminte de vremea când încă nu eram,/ ca de-o copilărie depărtată,/ și-mi pare așa de rău că n-am rămas/ în țara fără de nume" (*Liniște între lucruri bătrâne*).

Călătoria în poezie presupune un fel de *lepădare de sine* a călătorului (poet sau cititor), o dedublare a sa, o renunțare la straiele împovărătoare ale lumii acesteia. La

BDD-A31339
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:49:35 UTC)

fel ca în marea trecere, e nevoie de o inițiere prealabilă, de o obișnuire a pașilor cu noi sunete și cu noi forme de tăcere, pe poteci subțiri, în căutarea *sensului*, cu atât mai mult cu cât înțelesurile din interiorul liricului pot fi diametral opuse celor din exteriorul său, provocând derută: „Paşii mei răsună în umbră,/ parc-ar fi nişte roade putrede/ ce cad dintr-un pom nevăzut./ O, cum a răguşit de bătrâneţe glasul izvorului!// Orice ridicare a mânii/ nu e decât o îndoială mai mult./ Durerile se cer/ spre taina joasă a ţărânii./ Spini azvârl de pe ţărm în lac,/ Cu ei în cercuri mă desfac" (*Heraclit lângă lac*).

Deloc confortabil, drumul prin poezie este plin de hățișuri și de „dihănii negre" care, deși blânde, pot deveni brusc înfricoșătoare pentru călătorul neinițiat. Astfel, de mână cu *cititorul orb* sau cu însuși Marele Creator, din a cărui fibră poetul însuși își extrage seva, poemul este străbătut asemenea unui destin alternativ și salvator: „Îl duc de mână prin păduri./ Prin țară lăsăm în urma noastră ghicitori./ Din când în când ne odihnim în drum./ Din vânăta și mocirloasa iarbă/ melci jilavi i se urcă-n barbă" (*De mână cu marele orb*). Renunțarea la cuvinte, de teamă ca ele să nu capete concretețe, amintește de actul originar al creației, când Dumnezeu a făcut lumea din Cuvânt: „El tace – pentru că-i e frică de cuvinte./ El tace – fiindcă orice vorbă la el se schimbă-n faptă".

Conștient de menirea sa în salvarea lumii, pe care o resimte ca pe un blestem („Am înțeles păcatul ce apasă peste casa mea/ ca un mușchi strămoșesc"), poetul se află suspendat între rostul său și neîncrederea că poezia conține suficiente resurse pentru a remedia criza existențială a omului modern. Teama de a nu reuși să-și îndeplinească *rolul* său pe pământ îl face pe poet, pentru o clipă, să-și dorească, asemenea unui Luceafăr, renunțarea la cruntul său destin: „De ce am râvnit altă menire/ în lumea celor șapte zile/ decât clopotarul ce petrece morții la cer?/ Dă-mi mâna ta, trecătorule, șitu care mergi,/ și tu care vii./ Toate turmele pământului au aureole sfinte/ peste capetele lor./ Astfel mă iubesc de-acum:/ unul între mulți,/ și mă scutur de mine însumi/ ca un câne ce-a ieșit dintr-un râu blestemat" (*Am înțeles păcatul ce apasă peste casa mea*).

În căutarea înțelesurilor ascunse, pe care să le ofere în dar oamenilor, poetul coboară uneori în pivnițele pământului, sub tălpile cărora speră să găsească *aurore subpământești*, sau urcă în înaltul cerului, *pe culmile vechi ale amintirii,* unde „numai vulturii treceau prin Dumnezeu deasupra noastră" (*Amintire*). Imaginile devin cu atât mai tulburi, cu cât poetul nu reușește să se desprindă de realitatea exterioară, în care se simte încătușat: „Cineva a-nveninat fântânile omului./ Fără să știu mi-am muiat și eu mâinile/ în apele lor. Și-acum strig:/ O, nu mai sunt vrednic/ să trăiesc printre pomi și printre pietre./ Lucruri mici,/ lucruri mari,/ lucruri sălbatice – omorâți-mi inima!" (*Din cer a venit un cântec de lebădă*).

Printr-o metaforă deloc facilă, acesta își autointitulează categoria din care el însuși face parte, *cea a cântăreților leproși*, cărora le este imposibil să evadeze din *boala păcatului originar*, pentru a îmbrăca haina misionarului și a salva lumea, reinstaurând echilibrul și ordinea: „Mistuiți de răni lăuntrice ne trecem prin veac./ Din când în când ne mai ridicăm ochii/ spre zăvoaiele raiului,/ apoi ne-aplecăm capetele în și mai mare tristețe./ Pentru noi cerul e zăvorât, și zăvorâte sunt cetățile./ În zadar cărpioarele beau apă din mâinile noastre,/ în zadar câinii ni se închină,/ suntem fără scăpare singuri în amiaza nopții" (*Noi, cântăreții leproși*).

Această imagine este amplificată de potopul apocaliptic, amintind de potopul veterotestamentar al lui Noe, în care poetul însuși devine captiv, în propria poezie și în

BDD-A31339
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:49:35 UTC)

neputința de a (se) salva, asemenea unui Iona, închis în pântecele chitului. Totuși, fie că se luptă cu apele sau cu pereții solzoși ai peștelui, poetul nu trebuie să-și uite niciodată rolul de călăuză al propriei lumi.

Etapa finală a conflictului eu-ceilalți este redată în poezia *Psalm*, în care, cu un ultim strigăt, sfâșietor și însângerat, poetului nu îi mai rămâne decât să I se adreseze Divinității, cerându-I moartea, cea aducătoare de pace: „Între răsăritul de soare și-apusul de soare/ sunt numai tină și rană./ […]/ Dumnezeule, de-acum ce mă fac?/ În mijlocul tău mă dezbrac. Mă dezbrac de trup/ ca de-o haină pe care-o lași în drum" (*Psalm*).

Moartea, pe care o oferă, în final, ca unică soluție ar putea pune capăt tuturor răutăților și frământărilor sufletești, îmbrăcând, în interiorul poeziei, straiele victoriei: „Pomi suferind de gălbinare ne ies în drum./ O minune e câteodată boala./ [...]/ Porţile pământului s-au deschis./ Daţi-vă mânile pentru sfârşit:/ îngeri au cântat toată noaptea,/ prin păduri au cântat toată noaptea/ că bunătatea e moartă" (*Bunătate, toamna*). Boala care, în mod cotidian, este o formă de a-l înfrânge și de a-l supune pe omul obișnuit, devine pentru poet o modalitate de inițiere, de descoperire a noilor sensuri, necesare mântuirii sale sufletești.

Profunzimea gândurilor, plurisemantismul de aici și din toate poeziile acestui volum, născut dintr-un puternic lirism, îi asigură lui Lucian Blaga legătura cu direcția poeziei de tip reflexiv, la care face referire Tudor Vianu, în fragmentul din studiul său *Arta prozatorilor români – Dubla intenție a limbajului și problema stilului*: „cu cât o manifestare lingvistică este menită să atingă un cerc omenesc mai larg, cu atât crește valoarea ei tranzitivă, cu atât scade valoarea ei reflexivă, cu atât se și împuținează reflexul vieții interioare care a produs-o" (Vianu 1977, 12). Dar această reflexivitate ar implica, prin extensie, „nu doar metaforismul, motivarea sensului, ci şi sentimentele eului, un grad sporit de afectivitate, emoţia, subiectivismul, metafizica acestuia, anistoricitate, muzicalitate, transcendenţă, orfism, vizionarism, idealism, logos" (Diaconu 2013, 49). Este o reflexivitate care anulează alteritatea, raportându-l pe artist doar la sine însuși și la actul său creator. La fel cum poeta Sappho se declară *singură* în fața timpului care nu își oprește curgerea în jurul ei, subiectul creator de poezie este singur în fața universului, pe care îl captează în opera sa, transformând-o în „individ și model universal" (Coșeriu 1994, 24).

Panta rhei, celebra constatare a filosofului grec presocratic Heraclit, tradusă prin cuvintele „totul curge", capătă în interiorul discursului poetic blagian noi valențe. *Mișcarea* care generează schimbarea și freamătul lumii exterioare este înlocuită cu *nemișcarea* din poezie, care anunță moartea, în locul *râului* curgător, poetul alegând *lacul* stătător, cu ale sale „ape verzi", stătute și ele și înconjurate de cărări care „se adună", într-o întoarcere universală a lucrurilor la spațiul originar, care poate fi spațiul poeziei sau un altul cu o curgere lentă, „ca un miros sfios de iarbă tăiată,/ ca o cădere de fum din streșini de paie,/ ca un joc de iezi pe morminte înalte" (*Sufletul satului*).

Un astfel de calm al resorbției își dorește să reinstaureze poetul, prin poezia sa, încremenind orice zgomot din afară al vreunui ceasornic care anunță implacabila trecere („Oprește trecerea. Știu că unde nu e moarte nu e nici iubire – și, totuși, te rog: oprește, Doamne, ceasornicul cu care ne măsuri destrămarea", așa cum notează și mottoul ce deschide volumul analizat), anulând timpul fizic și profan și înlocuindu-l cu cel sacru, din moarte și din afara ei: „Credeți-mă, credeți-mă,/ despre orișice poți să

BDD-A31339
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:49:35 UTC)

vorbești cât vrei:/ despre soartă și despre șarpele binelui,/ despre arhanghelii cari ară cu plugul/ grădinile omului,/ despre cerul spre care creștem,/ despre ură și cădere, tristețe și răstigniri/ și înainte de toate despre marea trecere" (*Către cititori*).

Referinţe bibliografice

Blaga, Lucian. 2009. *În marea trecere*. Iași: Ars Longa.

Blaga, Lucian. 2011. *Trilogia culturii. Orizont şi stil. Spaţiul mioritic. Geneza metaforei şi studiul culturii*. București: Humanitas.

Cimpoi, Mihai. 2001. *Eugen Coşeriu: limbaj poetic ca limbaj absolut*, în „Limba Română", nr. 4-8, p. 23-25.

Coșeriu, Eugen. 1994. *Prelegeri şi conferinţe*. Iași: Institutul de Filologie Română „A. Philippide".

Diaconu, Oxana. 2013. *Poezie tranzitivă şi poezie reflexive în literatura română contemporană*, în „Metaliteratură", nr. 3-4, p. 48-54.

Manolescu, Nicolae. 2008. *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*. Pitești: Editura Paralela 45.

Oancea, Ileana. 1999. *Poezie şi semioză*. Timişoara: Editura Marineasa.

Simion, Eugen (coord.). 2004. *Dicţionarul general al literaturii române. M/N*. București: Editura Univers Enciclopedic.

Vianu, Tudor. 1977. *Dubla intenţie a limbajului şi problema stilului*, în *Arta prozatorilor români.* Prefață, tabel cronologic și indice de nume de Henri Zalis. București: Albatros, p. 12-20.

BDD-A31339
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:49:35 UTC)